

Гуржи Ксенія Леонідівна
аспірант кафедри філософії
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

У ПОШУКАХ «ІДЕАЛЬНОГО МІСТА», АБО ІСТОРІЯ ВИГНАННЯ ЛЮДИНИ З ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ

Інтенсивна світова урбанізація призвела до того, що зараз немає майже жодної суспільно визначної події, яка б відбувалася поза міським простором. З іншого боку, сучасна Інтернет-епоха залучає людину до глобальної мережі та інформаційного простору. Кожен може поставити хештег солідарності (накшталт #je suis charlie, #je suis volnovakha) – соціальні мережі зробили ці дії також соціально значними. З одного боку, вони дозволяють транскордонно залучитися до події, а з іншого – це результат витіснення людини з простору в якому вона стверджувала себе в громадянських діях. Втраті людиною «права на місто», як не дивно, початок поклали винайдення просторових еталонів та цілком романтичне бажання людини жити в «ідеальному місті».

Ідея «ідеального міста» щільно пов'язана з появою та розвитком уявлень про утопію (ідеальне місце, ідеальне суспільство) та естетично позначену геометричну єдність міської форми. Сплеск складання концепцій «ідеального міста» відбувся у добу Відродження. Поштовхом до цього в той час слугували дві події: публікація та поширення античної роботи Марка Вітрувія «Десять книг про архітектуру», та вихід у світ «Утопії» Томаса Мора. Ці обидві складові: і ідея (утопія) і форма (архітектурні втілення) мають свої витoki з античності. Античний теоретичний зразок найкращого способу життя та суспільного устрою забезпечив Платон концепцією утопічного міста-держави в діалозі «Держава».

Відродження, позначене численними проектами «ідеальних міст», поставило проблему їх втілення у реальність. Більшість цих міст так і залишилися лише на папері. «Ідеальні міста» Відродження, переважно італійські «città ideale», мали кілька формальних рис, що їх виокремлюють: це людинорозмірність (поява нових гуманістичних ідеалів), впорядкованість (відкриття пропорції), та геометричність (симетричність). Тарас Возняк характеризує цей період поверненням до ідеї секулярного вдосконалення людини і суспільства через гуманізацію та раціоналізацію обставин проживання.

В цей же час в 15 ст. відбувається винайдення перспективи в живописі, що змінило уявлення про простір, тому що усвідомилося розуміння важливості розташування спостерігача, його позиції при спостереженні. Функцію спостереження «ідеальним містам» забезпечувало центрально-симетричне планування, в планах міст превалювала схема міста у формі зірки, що пізніше передається контрольованим просторам паноптикумів Бентама та Фуко.

Варто зазначити, що контекст розвитку самої ідеї «ідеального міста» склав період Великих географічних відкриттів. Численні мандрівники, священики та

паломники не лише давали матеріал для складання географічних карт, на яких все менше територій мали статус «невідома земля». Також почали відбуватись часті контакти з аборигенами відкритих земель, оформилася думка про необхідність цивілізувати їх. В той час, коли Томас Мор натхненний щоденниками-мандрівника Амеріго Веспучі, створює свою «Утопію», складається ідея колоніального «ідеального міста». Європа мусила змінитися, новий соціальний порядок мав бути представлений у фізичному міському просторі, проте тісні середньовічні міста обмежували цю потребу. Але великі імперії, зокрема Іспанія та Португалія вже мали вихід – завдяки колоніальній експансії вони отримали змогу створити Новий християнський світ. В містобудівному плані ця задача вирішувалася через дотримання канону – так званих «Законів для Індій». Скидається на те, що «Закони» слугували цілям фіксації європейської християнської культури для експорту її «дикунам».

На більш пізніх ідеях «ідеального міста» позначилося прагнення до реалізації громадянських потреб, прагнення відбутися як міська спільнота, що вимагає від міських просторів спеціальних місць для цього (наприклад, паризькі кафе для Хабермаса). Простір міста – це репрезентація міського співтовариства, що складається з людей, які зустрічаються і говорять один з одним, мають спільну історію. В той же час, образи ідеального міста передбачали повне заперечення історії, вона не мала позначатися на ідеально спроектованому просторі.

Новий час в цьому прагненні однозначності перевернув уявлення про послідовність, про порядок продукування простору. Простір тепер взагалі не потребував фізичного виміру. Утопічні твори того часу описували ідеально впорядкований прозорий раціональний простір. Відбувається розчленованість міського соціального та публічного простору. І це призводить до докорінних змін. Єдина тканина міської реальності множиться та обмежується, виникають лакуни, публічний простір набуває рис приватного, перебуває під охороною від вторгнень в нього.

Історія створення ідеї «ідеального міста» та її втілення напрочуд схожа на біблійне творіння всього сутнього. Бог створив неоформлений пустий простір в темряві, облаштував і розпланував його на небо і землю, (як просторові координати), світло й темряву, день і ніч (що змінювали один одного й утворили час), сушу та моря, рослин та тварин. І врешті, запропонував своє творіння людині. В цей ідеальний впорядкований простір було поміщено чоловіка та жінку з настановою підпорядкувати¹ його. Що трапилося потім – історія відома, як тільки людина спробувала перетворити простір в якому тепер жила – його було зруйновано та втрачено.

Секулярна історія відчуження простору розпочалася з усвідомлення необхідності абстрагуватись від фізичних об'єктів, здатність представляти їх на карті (уніфікованій владою й єдиній для всіх) подвоювала людське уявлення про простір, давала можливість створювати цей простір як ідеальний. В модерному розумінні це: функціональний, безпечний та естетичний в своїй

---

¹ Будьте плідні й множтеся і наповняйте землю та підпорядкуйте її собі. (Бут. 1:28).

єдності та одноманітності простір. Формою, яка втілювала такий ідеальний простір стало місто (простір для життя людини). Місто, яке не виникало, не облаштовувалося поколіннями пращурів – воно поставало, зводилося з ідеального плану. Що привело до артикульованої Бауманом практично нерозв'язної проблеми ідентичності городян. В ідеальному місті створеному «під ключ» люди не змогли жити так само, як і в ідеальному просторі (едемському саді) створеному для Адама та Єви.

Додонов Данило Романович
аспірант кафедри політології
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ МІФІВ В ЛЕГІТИМАЦІЇ НАСИЛЛЯ

Новітні форми організованого насилля у XXI століття обумовлюють необхідність дослідження процесів у інформаційно-духовному житті соціуму, які активно використовуються для легітимації насилля в очах світового співтовариства. Під «насиллям» у самому широкому сенсі цього слова розуміється, з одного боку, невиправдане, несправедливе використання сили для вирішення певних соціальних завдань, що зазвичай призводить до перекручення поставлених – навіть шляхетних – цілей, а, з іншого, примус, до якого вдається особа, група, держава для досягнення поставленої мети. Це використання сили пов'язане з прямим заподіянням фізичного, психічного чи морального збитку іншій особі або державі чи погрозою такого заподіяння. Насилля реалізується через дію, що не отримала схвалення від об'єктів, на які вона спрямована, їх права та інтереси ігноруються [1, с. 27].

Характеристика сучасної війни як «гібридної» підкреслює величезну роль інформаційного протиборства в її структурі. Франк Хоффман, консультант міністерства ВМФ США, один з авторів концепції гібридної війни визначає останню як будь-яких дії ворога, котрий швидко та гнучко використовує найрізноманітніші комбінації дозволеної зброї, партизанську війну, тероризм, злочини на полі бою для досягнення власних політичних цілей. Сучасна епоха взагалі характеризується процесами гібридизації, в тому числі, і у військовій сфері. Традиційні форми війни змішуються з діяльністю організованої злочинності, іррегулярними конфліктами та тероризмом [2, с. 34-39].

Організатори гібридних війн активно використовують міфи, які лежать в основі масової свідомості. Як відомо, міфи є настільки стійким елементом масової свідомості, що їх не можна остаточно знищити, а тільки витіснити іншими міфами. Проте, у своєму початковому вигляді міф мало придатний до його використання в якості маніпулятивного засобу для ведення гібридних війн. Для цього його зміст також необхідно вербалізувати, раціоналізувати, зробити загально значущим та актуальним. Отже, проблема, яку доводиться вирішувати організаторам насилля, полягає в тому, як перевести відносно